

**Відгук офіційного опонента,
доктора економічних наук, професора
Васильціва Тараса Григоровича
на дисертаційну роботу
Демедюка Богдана Тарасовича на тему
“Економічний механізм стимулювання розвитку малого та середнього
бізнесу в умовах євроінтеграції”,
поданої на здобуття ступеня доктора філософії
галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
за спеціальністю 051 «Економіка»**

Актуальність дисертації

Малий і середній бізнес відіграє ключову роль у формуванні конкурентного середовища, створенні робочих місць та підвищенні гнучкості економічної системи. В умовах зростання ролі зовнішньоекономічної діяльності МСП виникає потреба у науково обґрунтованому аналізі її впливу на макроекономічні показники розвитку. Важливим є врахування як короткострокових, так і довгострокових причинно-наслідкових зв'язків у процесі формування економічної політики. Сучасні підходи до стимулювання МСП потребують інтеграції інноваційних та цифрових інструментів управління. Обмежений рівень цифрової трансформації МСП в Україні знижує їхню здатність до ефективної інтеграції у європейські ринки. У цих умовах особливого значення набуває використання економіко-математичних методів для оцінки ефективності функціонування МСП. Формування комплексного механізму стимулювання розвитку підприємництва дозволяє підвищити результативність державного регулювання. Наукове обґрунтування такого механізму сприяє зменшенню економічних ризиків та підвищенню адаптивності МСП. Важливою є орієнтація державної політики на принципи сталого розвитку та європейські практики підтримки бізнесу. Актуальність дослідження зумовлена також необхідністю подолання наслідків кризових явищ в економіці України. Розвиток МСП є ключовим чинником відновлення економічної активності та посилення соціально-економічної стабільності. У цьому контексті дослідження економічного механізму стимулювання розвитку МСП є своєчасним і науково обґрунтованим. Отже, обрана тема дисертаційної роботи є актуальною та відповідає сучасним потребам економічного розвитку України в умовах євроінтеграції.

***Зв'язок теми дисертаційної роботи з науковими планами, програмами,
фундаментальними та прикладними дослідженнями***

Дисертаційна робота виконана в межах реалізації науково-дослідних робіт кафедри математики та економіки Дрогобицького державного педагогічного

університету імені Івана Франка та є складовою комплексних наукових досліджень установи. Зокрема, окремі положення та результати дослідження отримано під час виконання теми «Механізм управління ефективністю та стійкістю функціонування соціально-економічних систем в умовах трансформації економіки України» (державний реєстраційний номер 0122U001528, термін виконання 2021–2025 рр.), у межах якої було сформовано та апробовано DEA-моделі для оцінювання ефективності функціонування малого та середнього підприємництва в країнах Європи та розроблено аналітичний інструментарій для ідентифікації та кількісного аналізу причинно-наслідкових взаємозв'язків між експортно-імпортною активністю малих і середніх підприємств та показниками економічного розвитку України й держав Європейського Союзу, що підтверджується відповідною довідкою № 1840 від 31.12.2025.

Ступінь наукової обґрунтованості результатів, сформульованих в роботі

Науково-теоретичні положення, викладені в дисертаційному дослідженні Демедюка Б.Т., характеризуються високим рівнем наукової обґрунтованості та внутрішньої логічної узгодженості, що підтверджується ґрунтовним бібліометричним аналізом сучасних наукових публікацій за тематикою дослідження, а також опрацюванням значного масиву вітчизняних і зарубіжних наукових та статистичних джерел, загальна кількість яких становить 205 найменувань. У роботі чітко ідентифіковано ключові напрями розвитку наукових досліджень у сфері стимулювання малого та середнього бізнесу, а також визначено коло проблемних аспектів, що залишаються недостатньо дослідженими та потребують подальшого наукового осмислення.

Поставлені в дисертації мета та завдання є логічно взаємопов'язаними і повною мірою реалізованими у змісті роботи. Структура дисертації є послідовною та обґрунтованою, а виклад матеріалу відзначається чіткою логікою та системністю. Обрані методи дослідження відповідають поставленим завданням, адекватні предмету дослідження та коректно застосовані на всіх етапах наукового аналізу. Сформульовані висновки безпосередньо впливають з отриманих результатів і переконливо підтверджують досягнення заявленої мети дисертаційної роботи.

Дисертація містить нові наукові результати, обґрунтовані на основі аналізу значного обсягу статистичних даних, використання сучасних економіко-математичних методів та побудови моделей, зокрема DEA-, VECM- та дробових регресійних моделей. Застосований інструментарій дозволив автору всебічно дослідити ефективність функціонування малого та середнього бізнесу, а також виявити причинно-наслідкові зв'язки між

зовнішньоекономічною активністю МСП та показниками економічного розвитку.

Високий ступінь наукової обґрунтованості отриманих результатів підтверджується також достатньою кількістю публікацій здобувача за темою дисертації, у тому числі у наукових журналах, що індексуються у міжнародній наукометричній базі Scopus, фахових виданнях України, а також у матеріалах міжнародних і всеукраїнських наукових конференцій.

Наукова новизна наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації

До основних наукових результатів проведеного дослідження варто віднести наступні:

- Розвинуто теоретико-методологічні засади формування економічного механізму стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу в умовах євроінтеграції шляхом концептуального поєднання інституційної, інноваційної, цифрової та зовнішньоекономічної складових, що дозволило сформувати системну модель державного впливу на підприємницький сектор з урахуванням як структурних трансформацій, так і адаптаційних можливостей МСП у відкритому економічному середовищі (стор. 45-60).
- Удосконалено методичний підхід до макроекономічного аналізу ефективності функціонування малих і середніх підприємств на основі застосування DEA-моделей зі змінною віддачею від масштабу, що забезпечило коректне врахування міжкраїнової асиметрії економічного розвитку та дозволило отримати порівняльні оцінки ефективності МСП незалежно від рівня економічної потужності національних економік (стор. 98-105).
- Удосконалено підхід до аналізу причинно-наслідкових взаємозв'язків між зовнішньоекономічною активністю МСП та показниками економічного розвитку шляхом використання векторних моделей корекції помилки, що дало змогу ідентифікувати напрями та часові горизонти впливу експортно-імпортних операцій МСП на формування доданої вартості та рівень добробуту в країнах Європейського Союзу та Україні (стор. 126-139).
- Запропоновано інтегровану методику ідентифікації детермінант технічної ефективності малого та середнього бізнесу, що базується на поєднанні результатів DEA-аналізу з двокомпонентними дробовими регресійними моделями, завдяки чому забезпечено більш глибоке розкриття факторів досягнення повної ефективності МСП з урахуванням цифрових, інституційних та зовнішньоекономічних чинників (стор. 162-179).
- Розроблено дворівневу систему стратегій стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу, яка поєднує довгострокові інституційно-стратегічні

орієнтири, сформовані на основі результатів коінтеграційного аналізу, з короткостроковими адаптивними механізмами реагування на кризові, логістичні та цифрові виклики, що забезпечує підвищення стійкості та конкурентоспроможності підприємницького сектору в умовах євроінтеграційних трансформацій (стор. 148-151, 182-191).

Теоретична цінність та практична значущість отриманих результатів

Наукові положення, висновки та рекомендації, наведені у дисертації, мають як теоретичну, так і практичну цінність. Теоретична цінність дисертаційного дослідження полягає у поглибленні наукових уявлень про економічні механізми стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу в умовах євроінтеграції. У роботі систематизовано та розвинуто сучасні теоретичні підходи до державної підтримки підприємництва з урахуванням інституційних, інноваційних і цифрових чинників. Запропонований концептуальний підхід розширює методологічну базу досліджень у сфері економіки підприємництва та регіонального розвитку. Теоретично обґрунтовано доцільність інтеграції коротко- та довгострокових стратегій у межах єдиного економічного механізму стимулювання МСП. Отримані результати сприяють розвитку теорії ефективності соціально-економічних систем та механізмів державного регулювання.

Практичне значення отриманих результатів підтверджується тим, що розроблені теоретико-методичні положення доведені до рівня практичних рекомендацій, спрямованих на формування економічного механізму стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу, що підтверджується довідками про їх впровадження у навчальному процесі Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка при викладанні дисциплін: «Державне регулювання економіки», «Макроекономіка», «Основи підприємництва» (Довідка № 1841 від 31.12.2025); в ТОВ «ЕКРАН» при сегментації бізнес-клієнтів і формуванні пропозицій щодо підключення високошвидкісного Інтернету, хмарних сервісів та онлайн-платформ, що сприяють цифровій трансформації підприємств і їх адаптації до стандартів ринків Європейського Союзу (Довідка № 09/01 від 09.01.2026); в Стрийській міській раді при оцінюванні ефективності функціонування МСП із застосуванням розроблених у дисертаційному дослідженні економіко-математичних моделей (DEA, VECM, FRM) (Довідка № 03-20 від 09.01.2026).

Повнота викладення наукових результатів дисертації в опублікованих працях

Основний зміст роботи опубліковано у 22 друкованій науковій праці, серед яких 2 статті у виданнях, що входять до наукометричної бази даних Scopus, 14 статей у наукових фахових виданнях, 6 матеріалів конференцій. В

публікаціях здобувача достатньою мірою розкрито основні положення дисертації, які виносяться на захист, висвітлено суть наукової новизни

Ступінь обґрунтованості та достовірності положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечується використанням сучасної методологічної бази економічних досліджень та адекватного інструментарію кількісного аналізу. Теоретичні узагальнення ґрунтуються на критичному аналізі праць провідних вітчизняних і зарубіжних науковців. Достовірність отриманих результатів підтверджується застосуванням офіційних статистичних даних міжнародних і національних інституцій. У роботі коректно використано методи економіко-математичного та економетричного моделювання з перевіркою статистичної значущості отриманих оцінок. Побудовані моделі відповідають поставленим завданням та є адекватними предмету дослідження. Отримані результати узгоджуються з сучасними теоретичними положеннями економічної науки. Сформульовані висновки логічно випливають з результатів проведеного аналізу. Рекомендації мають системний характер і ґрунтуються на емпірично підтверджених залежностях. Апробація результатів у наукових публікаціях підтверджує їх наукову коректність. Загалом положення дисертації характеризуються високим рівнем обґрунтованості та достовірності.

Методологічною основою дисертаційної роботи стали загальнонаукові методи дослідження: перехід від абстрактного до конкретного, синтез, абстрагування, історичний та логічний методи, аксіоматичний підхід, статистичний аналіз, системно-структурний аналіз, економіко-математичне моделювання, факторний та коінтеграційний аналіз.

Інформаційною базою дослідження Інформаційною базою дослідження є статистичні дані Державної служби статистики України, Національного банку України, Європейського статистичного агентства (Eurostat), Міжнародного валютного фонду, Світового банку, Організації економічного співробітництва та розвитку, а також матеріали Міністерства економіки України, Міністерства енергетики України, матеріали періодичних видань та засобів масової інформації, ресурси мережі Інтернет, результати досліджень автора.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

У процесі аналізу дисертаційної роботи порушень принципів академічної доброчесності, зокрема академічного плагіату, фабрикації чи фальсифікації результатів, не встановлено. Усі використані джерела належним чином оформлені та коректно процитовані, а інформація щодо особистого внеску

автора в науковій праці, виконані у співавторстві, подана у повному та коректному вигляді.

Відповідність дисертаційної роботи встановленим вимогам

Дисертаційна робота Демедюка Богдана Тарасовича відповідає чинним нормативним вимогам до кваліфікаційних наукових праць на здобуття ступеня доктора філософії. Робота написана українською мовою з дотриманням основних вимог наукового стилю викладання матеріалу. Виклад матеріалу дисертації є структурованим, прослідковується логічний взаємозв'язок між окремими розділами роботи. Обраний стиль викладу матеріалу дав можливість автору розкрити суть проблеми, дослідити її теоретичні й практичні аспекти, зробити висновки та сформулювати пропозиції. Робота містить усі обов'язкові структурні елементи, зокрема вступ, розділи основної частини, висновки, список використаних джерел та додатки, оформлені відповідно до встановлених вимог. За змістом, структурою та логікою викладу матеріалу дисертація повністю узгоджується з вимогами «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року.

Зауваження та дискусійні положення дисертації

Зважаючи на отримані позитивні результати проведеного дослідження та підкреслюючи науково-практичну значимість висновків і пропозицій дисертанта, варто звернути увагу на окремі недоліки та положення, які можуть слугувати предметом дискусії:

1. У роботі отримано цікавий і нетривіальний результат щодо впливу енергетичної продуктивності (Energy_prod) на ефективність малих підприємств (п.3.3): встановлено позитивний вплив у межах CRS-підходу та негативний — за умов VRS. Водночас для середніх підприємств така диференціація не спостерігається, оскільки Energy_prod демонструє позитивний вплив в обох специфікаціях. У цьому контексті доцільно було детальніше пояснити економічну природу виявлених відмінностей, зокрема з урахуванням ефекту масштабу та структурних особливостей функціонування підприємств різного розміру.
2. Обґрунтування вибору вхідних і вихідних змінних у DEA-моделях загалом є логічним, проте додаткове тестування чутливості результатів до альтернативних наборів змінних або до застосування bootstrap-DEA могло б посилити надійність отриманих оцінок.

3. Запропонований економічний механізм має універсальний характер, однак робота мала б більший методико-прикладний рівень від включення регіонального зрізу (NUTS-2 або NUTS-3) для ілюстрації територіальної асиметрії ефективності МСП у межах країн ЄС та України.
4. У дисертаційній роботі в окремих випадках паралельно застосовуються споріднені за змістом поняття, зокрема «економічна ефективність», «технічна ефективність» та «результативність», що зумовлює доцільність їх більш чіткого термінологічного розмежування.
5. Попри ґрунтовне дослідження зовнішньоекономічної активності малих і середніх підприємств, у дисертації недостатньо повно висвітлено роль внутрішнього попиту та внутрішніх ринкових чинників у формуванні ефективності МСП, врахування яких могло б розширити аналітичні межі дослідження та поглибити інтерпретацію отриманих результатів.

Однак зазначені зауваження суттєво не знижують загальної цінності положень, винесених здобувачкою на захист і загальної високої оцінки дисертаційної роботи.

Загальний висновок

За своїм науковим рівнем та практичною цінністю, змістом та оформленням дисертаційна робота Демедюка Богдана Тарасовича на тему «Економічний механізм стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу в умовах євроінтеграції» є завершеною працею, має наукову новизну та практичне значення, відповідає спеціальності 051 «Економіка». За змістом, обсягом та оформленням дисертаційна робота відповідає вимогам наказу МОН України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (№ 40 від 12 січня 2017 р., зі змінами) та вимогам затвердженого постановою Кабінету Міністрів України «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (№44 від 12 січня 2022 р.), а її автор Демедюк Богдан Тарасович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка» (галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»).

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ:

доктор економічних наук, професор,
директор ДУ «Інститут регіональних досліджень
ім. М. І. Долишнього НАН України»

Тарас ВАСИЛЬЦІВ